

Eleştiri Dozu

Dose of Criticism

Hüseyin Odabaş*

Öz

Tanıtım ve eleştiri yazıları, etik ilkelere uyulduğunda genel olarak üzerinde çalışılan alan yazınlara değerler katar. Akademik yayıncılığın gelişmesine katkı sağlamasının yanı sıra, bilimsel üretim süreçlerinde hata oranının azaltılmasına da katkılar sağlar. Eleştiri, sübjektif değerlendirme ölçütlerinden arındığı ölçüde yararlı sonuçlar verir. Türk kütüphaneciliği literatürünün gelişmesi için gerekli olan kriterlere her akademisyenin koşulsuz uyması önemlidir. Bu yazıda, Türk Kütüphaneciliği dergisinin son sayısında yayınlanan bir tanıtım-değerlendirme yazısındaki yanlı eleştirilere yanıtlar verilmekte ve eleştiriler yapılmaktadır. Söz konusu tanıtım yazısı Erdinç Alaca tarafından 'Halk Kütüphaneleri: Geçmişten Geleceğe Yönelimler ve Yeni Roller' [TK 33(1), 71-81] adlı kitap için hazırlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Tanıtım-değerlendirme; Türk kütüphaneciliği; yayıncılıkta etik; bilimsel etik.

Abstract

Reviews and critics articles add values to the literature in general when the ethical principles are followed. In addition to contributing to the development of academic publishing, it also contributes to reducing the error rate in scientific production processes. Criticism provides useful results when subjective assessment criteria are eliminated. It is important that every academics adheres unconditionally to this criterion which is necessary for the development of Turkish librarianship literature. In this letter, responses are given and criticized to biased criticisms in the review article published in the latest issue of Turkish Librarianship. The mentioned review was written by Erdinç Alaca for the book namely 'Public Libraries: Tendencies and the New Roles from the Past to Future' [TL 33 (1), 71-81].

Keywords: Reviews; Turkish librarianship; publishing ethics; scientific ethics.

Bu değerlendirme yazısı, *Türk Kütüphaneciliği* dergisinin son sayısında [33(1), 71-81] Erdinç Alaca'nın 'Halk Kütüphaneleri: Geçmişten Geleceğe Yönelimler ve Yeni Roller' adlı kitap için kaleme aldığı tanıtım-değerlendirme yazısının yanlı ve hatalı eleştirilerine yanıt olması amacıyla hazırlanmıştır.

* Prof. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e-posta: odabashuseyin@gmail.com
Prof., Çankırı Karatekin University, Department of Information and Records Management, Turkey.

Tanıtımı yapılan kitap, çok yazarın konu ve bütünlük çerçevesi içerisinde içerik ve biçim standartları gözetilmek suretiyle, hem akademik camianın hem de toplumun her kesiminin keyifle okuyabilmesi ve bilgilenmesi amacıyla, zorluklarına ve olası hatalarına rağmen kazanımlarına odaklanmak suretiyle, özveri içerisinde hazırlanmış olan bir eserdir. Bu tür çalışmaların güçlüklerini, ancak bu işle uğraşanlar bilirler. Değerlendirme ve eleştiri yazıları, doğru yapıldığında hizmet verdiği alana değer katar, gelişmesine katkıda bulunur. Bu yönüyle her disiplinin yetkili kurullarında ve ilgili yayınlarında kendi otokontrol süreçlerini işletebilmeleri amacıyla tanıtım-değerlendirme yazılarını önemsemeleri ve teşvik etmeleri oldukça anlamlıdır. Amacı dışında ve özensiz oluşturulan tanıtım ve değerlendirme yazıları ise katkıdan çok zarar verir. Ciddi sorunlar barındıran bu değerlendirme yazısı da, söz konusu kitabın çoğu yazarı tarafınca şaşkınlıkla karşılanmış; hataları özelinde eleştirilmiştir.

Yazarın, tanıtım-değerlendirme metnini hazırlama amacı, yazının ilk paragrafları arasında şu şekilde dile getirilmektedir:

Halk kütüphanelerinin geleceğine yön vermenin temel koşulunun geçmişini bilmek olduğu düşünüldüğünde, halk kütüphaneleri konusunu sözü edilen çerçevede ele alan değerli yazarların çalışmaları ile oluşan bu kitabın ilgililere yol göstereceği ve yeni fikir ve girişimlere zemin hazırlayacağı düşünülmektedir. Yazının devamında kitapta ele alınan konuların önemli noktaları, kurgu ve bütünlükleri her bir bölüm özelinde değerlendirilerek ilgililerin kitap hakkında olabildiğince fazla ön bilgiye sahip olması amaçlanmıştır.

Yazarın bu tanıtım yazısında, kitabın ilgililerine yol göstereceği ve yeni fikirler edinebilecekleri değerlendirmesi ile birlikte; her bir bölüm hakkında önemli noktaları saptamak; kurgu ve bütünlükleri yönüyle değerlendirmeler yapmak şeklinde bir amaç belirlediği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda yaptığı değerlendirmelerin çoğu bölümlerinde bu amaca uygun görüşler ileri sürdüğü anlaşılmakla birlikte; eserin bütünü ve aynı zamanda bölümlerin bazıları üzerinde yaptığı değerlendirmelerde isabetsizliklerin olduğu görülmektedir. Yazarın söz konusu isabetsizlikleri şu şekilde listelenebilir:

- Eserin hiçbir yerinde APA stiline uyulması gerektiği ya da uyulduğuna dair bir açıklama olmadığı halde, yazar her bir bölümün kaynakçalarını APA'ya uygunluğu yönüyle eleştirmiş, kendince 'ciddi hatalar' tespit etmiştir. APA stilinin ölçüt olarak alınmış olmasını kendince bir kural olarak belirlemiş; bölümlerin her birinin kaynakçalarını yaptığı bu hata üzerine değerlendirmiştir. Oysa kitap APA stili hedef alınarak hazırlanmamış ve kitabın hiçbir yerinde APA stilinin örnek alındığını gösterir bir veri de bulunmamaktadır. Belirlediği bu yanlış yöntem, yazarın yaptığı değerlendirmelerin tamamını boşa çıkarmıştır. "Kısmî" ve bazılarında "ciddi" hatalar olduğunu belirtmiş olmasına rağmen, hataları açık olarak gösterir örneklere yer vermemiş olması da eleştiri tekniğinin yanlış uygulandığını gösterir manidar bir durumdur. Kaldı ki Türkiye'de kullanılan APA stilleri yerelleştirilmiş, Türkçeye uyarlanmış, stillerdir. Konu hakkında yazılmış kitaplar ve kaynaklar incelendiğinde, APA'nın referans alınmasına rağmen birçok farklılığın ve tutarsızlığın olduğu görülmektedir. Bu durumda eleştirmenin hangi kaynak gösterme biçimini referans aldığı merak konusudur. Muhtemelen yazar kendi tezinde kullanmış olduğu APA stilini referans almıştır. Yapılan kısa bir incelemede

eleştirmenin kendi tezinin kaynakçasında URL olarak tam 25 kez “file:///C:/Users/acer/Downloads/” adresine gönderme yaptığı tespit edilmiştir. Hem yerel hem de yabancı APA referans kaynaklarında yaptığımız incelemede bilgisayarın dosya dizinine gönderme yapılabileceği görülmüştür. Bu durumda eleştirmenin ciddiyetsiz bir yaklaşım sergilediği açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

- Her bir bölümü çalışmanın amaç, kapsam ve yöntemi açısından ayrı değerlendirmiş, bazı bölüm yazılarında bunların tamamı ya da bir kaçının olmamasını eleştirmiştir. Bu kitap, toplumun ortak değerleri arasında yer alan halk kütüphanelerini, toplumun da okumasını sağlamak üzere akademik yazım formatına sıkı sıkıya bağlı kalınmaksızın hazırlanmış bir eserdir. Değerlendirme yazarının hangi yazım yönergesine bağlı kalarak amaç, kapsam ve yöntemle dair bölümlerin varlığı ve niteliğine dair değerlendirme yaptığı anlaşılammıştır. Kaldı ki bu çalışma bir araştırma makalesi değil, bir kitap bölümü olduğu, daha çok yeni hizmetlerin tanımına ve tanıtımına yönelik hazırlandığı okuyucuların dikkatine sunulur.
- Metin, bir kitabın tanıtımı ve değerlendirmesini yapmak; her yönüyle eleştirmek için kaleme alınıyorsa, metnin dil ve anlatımına özen gösterilmelidir. Tanıtım-değerlendirme metninin pek çok yerinde benzer kavram ve cümleler sık sık şablon biçiminde tekrar etmekte; özensiz ve dikkatsiz oluşturulduğu izlenimi uyandırmaktadır. Örneğin ‘Öte yandan metnin kurgusunun iyi düzenlendiği ve konusal bütünlük sağlandığı anlaşılmaktadır’ ifadesinin tam **on üç** yerde, bu şekilde kaleme alınmış olması, yazının kopyala-yapıştır özensizliği içinde kurgulandığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde “Sonuç kısmı açıkça ele alınmış ve çalışmayı destekler niteliktedir” cümlesi de çok büyük oranda bu şekilde **on altı** kere tekrar edilmektedir.
- Çalışmanın her bir bölümü kendi alanında daha önce çalışma yapmış yazarlar tarafından kaleme alınmıştır. Bölümlerin her biri halk kütüphaneleri ve halk kütüphaneciliği kapsamında değerlendirilmiş olsa da, her birinin alt uzmanlık alanı içerisinde kendine özgü özellikleri bulunmaktadır. Bu alanların tümünün bütünlüğünü yalnızca bir kişinin değerlendirip eleştirebilmesi için, kişinin yıllarını bu alana vererek derin deneyim sahibi olmasına ihtiyaç vardır. Derin deneyim sahibi kişilerin bu tür değerlendirmeler ve eleştiriler yapmasına gerçekten de ihtiyaç vardır. Ancak henüz doktora çalışmasını bile tamamlamamış olan söz konusu yazarın, her bir yazının bütünlüğü hakkında değerlendirmeler yapabilme yetkinliğini kendinde görmüş olması, bakmak ve görmek arasındaki farkı anlayamadığını ortaya koyduğu gibi saygı sınırlarını da zorladığı anlaşılmaktadır.
- Eleştirmenin üstünkörü yaklaşımının diğer bir göstergesi de Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Doçent Doktor Zuhal Yonca Odabaş’ın (ilgili bölüm yazısının dipnotunda belirtilmiş olmasına karşın) aynı üniversitenin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim üyesi olarak ifade edilmesidir. Bu tutum hem sayın yazar, hem Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, hem de kitabın editörleri tarafından farklı yorumlanabilecek bir yönelim olarak algılanmıştır.
- Eleştirmenin ciddi yorum hatalarının da olduğu görülmektedir. Örneğin, kitapta yer alan bölüm yazılarından birinde, kütüphanelerde yayıncılığın tarihi antik çağlara dayandırılmasına karşın, eleştirmenin tanıtım yazısında “kütüphanelerde yayıncılık geçmişinin 1930’lara dayandığı belirtilmiş olup’ cümlesi, söz konusu yanlış yorumlardan sadece bir tanesidir.

- Yazar kendince bilimsel akıcı bir anlatım dili tayin ederek bazı yazıların yazım dili hakkında eleştiriler getirmiştir. Bir bölüm yazarının ifadeleri için ‘*duygusal ifadelerden (yapabiliriz, istediğimizin, sunacağımız, vb.) ötürü yazı bilimsel açıdan akıcı bir anlatım biçimi sergilememekte olup...*’ şekline bir eleştiri getirmiş olmasına karşın; kitabın hemen tamamında diğer yazarlar da kendi bölümlerinde benzer ifadelere yer verdiği halde, onlara en ufak bir eleştiri yapılmamıştır. Değerlendirme yazısının tamamı okunduğunda söz konusu yazarın iki yazısına ilişkin yapılan ağır eleştiriler, bu tanıtım-değerlendirme yazısının art niyetle kurgulandığını ve *Türk Kütüphaneciliği* dergisinin de bu kötü amaca kurban edildiğini göstermektedir. Yazar, bu değerlendirme yazısında köklü bir geçmişe sahip olan bu derginin ve akademisyenliğin etik çizgilerini ihlal etmiştir. *Türk Kütüphaneciliği* dergisinin yazının ciddi bir editoryal süreçten geçtikten sonra yayıma kabul edildiğini ifade eden editör grubu da yazının sorunlarını fark edemeyerek duruma seyirci kalmıştır.

Bu nedenle tanıtım-değerlendirme yazıları da dâhil olmak üzere, *Türk Kütüphaneciliği* dergisinin hakemlik sürecine girmeyen bölümlerindeki bütün yazıların daha sistematik bir değerlendirme sürecine tabi olmasında yarar vardır.